

Teruggeworpen op jezelf

Leven in lockdown

Henriëtte van der Horst

Elizabeth Strout

Een van mijn favoriete auteurs is Elizabeth Strout die in een aantal van haar romans dezelfde hoofdpersonen ten tonele voert. Af en toe ontmoeten ze elkaar toevallig. Olive Kitteridge is de ene hoofdpersoon, zij speelt in twee romans de hoofdrol en Lucy Barton is de andere, zij is in vijf romans aan het woord. Als ik zeg ‘aan het woord’, bedoel ik dat letterlijk: je kruipt als lezer in het hoofd van Lucy, ze neemt je mee in haar observaties, haar emoties, haar overpeinzingen, haar gesprekken met anderen. Zodra er een nieuw boek van Strout uitkomt, schaf ik het aan.

In 2022, terwijl covid-19 de wereld nog in zijn greep had, verscheen van haar hand *Lucy by the sea*, dat zich afspeelt ten tijde van de epidemie. Lucy Barton, een succesvolle auteur, wordt net als vele anderen volledig verrast door de uitbraak van de covid-epidemie begin 2020. Ze woont in een appartement in Manhattan, rouwt nog om David, haar tweede man die een jaar daarvoor is overleden en probeert haar leven weer op de rails te krijgen.

Lucy krijgt een telefoontje van haar ex-man William, de vader van haar twee dochters. Hij is parasitoloog en raadt haar dringend aan New York te verlaten en zich terug te trekken op het platteland, om te voorkomen dat ze besmet wordt. Hij doet alle gevaren van het razendsnel om zich heen grijpende virus voor haar uit de doeken, komt met een paar doemscenario's en dringt erop aan dat zij met hem meegaat naar een huis in een klein plaatsje in Maine. Hij heeft het allemaal al geregeld.

Lucy stribbelt aanvankelijk tegen, het zal toch niet zo'n vaart lopen en hun dochters wonen ook in de stad, hoe moet het dan met hen? William houdt aan, zij geeft zich gewonnen en zegt toe dat ze met hem mee zal gaan als ze eerst een aantal zaken heeft geregeld. William neemt daar geen genoegen mee, het moet nu meteen gebeuren, er is geen dag te verliezen, morgen kan ze besmet raken en dan is het te laat. Hij geeft haar nauwkeurige instructies van wat ze wel en niet mee kan nemen en komt haar ophalen. Lucy verbaast zich over Williams maatregelen, de mondkapjes die hij bij zich heeft, de instructies over het afstand houden van alles en iedereen, maar ze voegt zich naar hem zonder de discussie daarover met hem aan te gaan.

Is het echt zo erg?

Het overkwam waarschijnlijk veel mensen in die eerste maanden: het niet kunnen bevatten van wat het virus kan uitrichten. Maar ja, als het land in lockdown gaat, er dagelijks nieuwe maatregelen aangekondigd worden en allerlei mensen in je omgeving zeggen dat er iets vreselijks aan de hand is, dan moet je je daar bij neerleggen. Iedere keer als ik mijn moeder die in een woonzorgcentrum woonde, aan de telefoon had, vroeg ze me of het nu echt zo erg was met dat virus, of het niet overdreven was, en wanneer komen jullie weer

op bezoek? Ik legde steeds geduldig uit dat al die maatregelen wel degelijk nodig waren, dat dit echt anders was dan een gewoon griepje. Maar voor haar was het niet te bevatten: de eenzaamheid waar ze mee geconfronteerd werd, doordat haar kinderen en kleinkinderen niet meer bij haar op bezoek kwamen, terwijl ze daarvoor wekelijks er een of twee over de vloer kreeg.

Lucy peinst als ze eenmaal in haar toevluchtsoord zit over die dag dat ze vertrok uit New York.

Here is what I did not know that morning in March: I did not know that I would never see my apartment again. I did not know that one of my friends and a family member would die of the virus. I did not know that my relationship with my daughters would change in ways I could never have anticipated. I did not know that my entire life would become something new. These are the things I did not know that morning in March while I was walking to William's car with my little violet-colored rolling suitcase'.

Dat gold voor veel mensen in die tijd: geen idee hebben van wat je te wachten staat. Nu heeft het leven altijd vele verrassingen voor een mens in petto, er is veel wat je niet kunt bevroeden, maar de schaal waarop was in dit geval ongekend. Dat gold zeker in die eerste maanden van de epidemie: het dagelijks leven, de contacten met familie en vrienden en het werk; alles werd door de epidemie en de maatregelen diepgaand beïnvloed.

De interessante vraag is of dat nu niet opnieuw gebeurt in de Verenigde Staten, waar dag na dag nieuwe decreten van een democratisch verkozen dictator het dagelijks leven van veel mensen grondig overhoopgooien. William maakt zich daar, mede naar aanleiding van de Capitoolbestorming, al wel zorgen over:

“This country is in so much trouble, Lucy. The whole world is. It's like-“ William put his fork down. “It's like some seizure is taking place around the world, and I'm just saying I think we're headed for real trouble. We are just tearing each other up. I don't know how long our democracy can work”

In de laatste anderhalve maand wordt helaas steeds duidelijker dat de fundamentele democratische uitgangspunten steeds meer en op grote schaal geschonden worden aan de andere kant van de

ocean. In andere delen van de wereld was en is dat ook al het geval.

De gevolgen van het beleid dat Trump en de zijnen voeren, zullen trouwens ook bij een nieuwe epidemie van een heel andere aard zijn. Tijdens het laatste jaar van zijn eerste presidentsperiode bagatelliseerde Trump in 2020 de ernst en de gevolgen van corona. Hij weigerde maatregelen te treffen, sterker nog, hij maakte ze belachelijk en adviseerde tijdens het begin van de epidemie iedereen om bleekmiddel te injecteren ter bestrijding van het coronavirus. Later zei hij dat hij dat sarcastisch had bedoeld, maar liegen en bedriegen is zijn handelsmerk. Door dit haperend op gang komen van maatregelen zijn er in de Verenigde Staten een record aantal doden te betreuren. Pas toen Joe Biden aantrad als president kon de vaccinatiecampagne op gang komen.

Mocht er een volgende epidemie uitbreken dan zal er, zeker met een uitgesproken antivaxer als Robert F. Kennedy jr. als volksgezondheidsminister, vast geen lockdown komen. Al die maatregelen die de regering-Biden destijds nam, zijn helemaal niet nodig. Vaccineren blijkt voor zo'n regering volstrekt overbodig en alleen maar schade aan te richten. Wetenschappelijk onderzoek kost alleen maar geld, deugt niet en levert niets op. Dus we gaan vrolijk door met leven tijdens de volgende pandemie en sterven waarschijnlijk bij bosjes, tenminste degenen die zich niet in hun paleis kunnen terugtrekken. Want leven in ontkenning is toch veel fijner dan leven in lockdown?

Eentonige dagen

Lucy gaat met William mee naar het huis in Maine dat Bob, een oude vriend van William die daar in de buurt woont, voor hen gevonden heeft. William regelt alles, dicteert in zekere zin wat Lucy wel of niet mag doen en zij legt zich daar bij neer. William is tenslotte degene die er verstand van heeft als parasitoloog en wetenschappelijk onderzoeker. Op bezoek gaan bij haar dochters, waarvan er een inmiddels met haar aan astma lijdende man ook de stad uit is getrokken, zit er op aandringen van William voorlopig niet in.

De contacten met inwoners van het kleine dorp waar ze zich nu gevestigd hebben, zijn beperkt tot elkaar aarzelend en op afstand groeten tijdens een wandeling. Een aantal dorpelingen is bepaald niet blij met hun komst. Ze laten dat onder andere merken door op hun auto, met

een New Yorks nummerbord, een duidelijke boodschap achter te laten: ‘verdwijnt New Yorkers, jullie horen hier niet’. De achterliggende reden is dat de dorpelingen bang zijn dat de New Yorkers, die verdorven stedelingen, het virus hier gaan verspreiden, terwijl het dorp er tot dan toe van gevrijwaard was. Bob vervangt hun nummerplaten zodat hun auto niet meer als afkomstig uit New York te identificeren valt.

Er ontstaat als vanzelf een dagelijkse routine van wandelen, eten koken, televisiekijken, en af en toe, op veilige afstand, samen koffiedrinken met Bob en zijn vrouw. Lucy en William leven, zonder dat echt met elkaar te bespreken, weer als echtpaar samen, en gaan op een gegeven moment, zelfs het bed weer met elkaar delen. De dagen verstrijken in eentonigheid. William raakt via een toevallig contact weer betrokken bij een onderzoeksproject over het bestrijden van schimmels bij de aardappelteelt. Hij moedigt Lucy aan ook aan het werk te gaan, maar ze kan zich er niet toe zetten. Haar dagen zijn gewijd aan overpeinzingen over haar jeugd, haar relaties, haar kinderen, maar niet echt over haar werk.

De tijd verstrijkt ongemerkt en Lucy vraagt zich op een gegeven moment af hoe je de tijd, het uur van de dag, de dag van de week nog weet tijdens een pandemie. De uren, dagen, weken verglijden in grote eentonigheid en dat is wat veel mensen ervaren zullen hebben. Terwijl ze met William tochten maakt over het platteland van Maine, overdenkt ze haar jeugd in een klein dorpje in Illinois. Ze was daar geïsoleerd van alles en iedereen omdat haar vader vond dat anderen niet deugden, daar moest je vooral geen voorbeeld aan nemen. Haar moeder ging daar niet tegen in, ze stelde zich juist ook hard en onverbiddelijk op tegenover haar kinderen.

Lucy heeft zich uiteindelijk aan haar plattlandsjeugd weten te ontworstelen en is naar de grote stad getrokken en is daar gaan studeren. Maar ze beseft tijdens een van die tochten dat haar ‘geïsoleerde jeugd’ en de continue angst waar ze toen in leefde, eigenlijk ook een vorm van lockdown was. Een lockdown die haar leven sterk bepaald heeft en nog steeds mede bepaalt.

Dat is wat een lockdown kan doen: hij werpt je terug op jezelf en laat je reflecteren op hoe je leven verloopt, verlopen is, op de keuzes die je wel of niet gemaakt hebt, op de waarde van vriendschappen en het contact met anderen. Ik vermoed dat niet iedereen geneigd is terug

te kijken op die tijd, maar voor mij zijn die overpeinzingen van Lucy heel herkenbaar en roepen ook nieuwe overpeinzingen op.

Als Lucy het besef dat haar jeugd ook een lockdown was, met William deelt, zegt hij alleen ‘dat weet ik, Lucy’ zonder er verder op in te gaan. William kiest ervoor om niet te veel stil te staan bij alles, maar de zaken aan te pakken. Ook zijn eigen sores - er is niet lang daarvoor prostaatkanker bij hem vastgesteld - zijn geen onderwerp van gesprek. Hij weet zichzelf af te leiden. Een strategie die ongetwijfeld veel mensen gehanteerd hebben.

Welke keuzes?

William, doortastend als altijd, huurt een kleine studio voor Lucy en moedigt haar aan weer aan het werk te gaan. Als ze eindelijk een verhaal heeft geschreven, twijfelt ze of ze dat moet publiceren. Het verhaal speelt zich af in een klein dorp en gaat over een agent die een fervent Trumpanhanger is. Hij doet iets gewelddadigs doet en komt ermee weg. Maar in het geheim blijft hij het slachtoffer tot aan het eind van zijn leven bezoeken en zorgt ervoor dat de jongen, die door zijn toedoen lichamelijk fors beperkt is geraakt, krijgt wat hij nodig heeft.

William moedigt haar aan het verhaal op te sturen naar haar uitgever, maar Lucy twijfelt of ze het moet doen. Wat is goed, wat is fout en hoe kun je daar nu zeker van zijn? En heeft ze alle overwegingen, alle perspectieven, wel voldoende recht gedaan in haar verhaal? Hoe gaan haar lezers op dit verhaal reageren, hoe zullen ze het interpreteren, zeker in dit tijdsgewricht waar de politieke spanningen steeds verder oplopen?

But I knew I could not trust myself- or other people. But mostly I could not trust myself: to know what to do these days. I knew that many people understood what was right and what was wrong, but I could not fully understand that myself.

Deze passage geeft goed weer wat veel mensen ervaren hebben tijdens de pandemie: hoe kun je weten wat te doen of te laten? Hoe kun je weten wat goed is en wat verkeerd? Wel of niet bij iemand op bezoek gaan, wel of niet je aan een bepaald voorschrift of afgekondigde maatregel houden, wat zijn de mogelijke consequenties van je keuze? Dat gold voor beleidsmakers, voor zorgprofessionals, maar ook voor veel mensen in

het dagelijks leven.

En dan komt het moment dat de pandemie voorbij is en je terug kunt kijken op de keuzes die je zelf hebt gemaakt in de afgelopen drie jaar ten aanzien van je werk, het omgaan met je vrienden, met je ouders of kinderen, met vriendschappen die soms verbroken raakten. Het is het mijnenveld waarin iemand van fascisme wordt beschuldigd omdat die de genomen maatregelen verdedigt, terwijl deze op zijn beurt de ander een wappie noemt en daarom niets meer met hem te maken wil hebben. We focussen in onze samenleving nu vooral op het evalueren van het gevoerde beleid. Was dat gepast, zijn alle medische maatschappelijke en economische aspecten, alle mogelijke consequenties wel goed overwogen en meegenomen bij het vaststellen van het beleid?

De vraag is of het rapport van de parlementaire enquêtecommissie corona die inmiddels aan de slag is gegaan, ons antwoord gaat geven op die vragen. En of ze de valkuil van *hindsight bias* kunnen vermijden: achteraf kun je altijd zeggen waarom het niet eerder is gezien; we hadden toch kunnen voorspellen dat die maatregel verkeerd zou uitpakken? We hopen dat we van die evaluatie iets kunnen leren voor een volgende pandemie, al ben ik niet erg optimistisch over het lerend vermogen van ons huidige kabinet.

De vraag die Strout in dit boek opwerpt is die van de persoonlijke evaluatie: wat hebben de pandemie en de lockdown met mij gedaan, welke keuzes heb ik gemaakt, waarom heb ik die keuzes gemaakt en Lucy's constatering aan het eind van het boek is ook een overdenking waard:

I went outside and sat on the stoop of the place I was staying in. I sat there thinking about the girls and William, and David- how gone he was- and how we would all be gone someday. It was not that I was sad as I thought this, I just understood it to be true. And then this thought went through my mind: We are all in lockdown, all the time, we just don't know it, that's all. But we do the best we can. Most of us are just trying to get through.

Zijn we in zekere zin niet de hele tijd in lockdown, in die zin dat we ons steeds meer afsluiten, in onze eigen bubbel leven en ons onttrekken aan het echt doorgronden van de complexe wereld waarin we leven?

Verwijzing

Elizabeth Strout, Elizabeth. *Lucy by the sea*. New York: Random House, 2022. In het Nederlands vertaald als: *Lucy aan zee*. Amsterdam: Atlas Contact, 2022.

